

Umumî hartacılık :

1/1,000,000 mikyashı hipsometrik uçak hartamız

Yazan : Binbaşı
İrfan Yorulmaz

Harta Umum Müdürlüğünün 1938 senesinde meydana getirmiş olduğu 1/1,000,000 mikyasındaki hipsometrik uçak hartası sistemi itibarile memlekette ilk defa olarak meydana getirilen bir eseridir.

Elde mevcut vesait bu şekildeki hartayı yapmağa kâfi gelmediği cihetle ancak şahsi gayret ve himmetlerle uzun zaman ve fazla enerji sarf edilerek hartacılık alemimize yeni bir varlık sokmak şerefi kazanılmıştır.

Hartada arazi kabarıntılarını gösteren renkleri, vesaitin noksanlığı dolayısıyla fon (dolgu) halinde; her renk için bir kalıp hazırlanarak basmak zarureti hasıl olmuştur. Halbuki bu kabil hartaların iki ve hatta üç rengini bir kalıpla basabilmek imkânı mevcuttur. Bu da Grize denilen çok sık muvazi çizgilerin husule getirdiği zemin renklerini yeknesak bir surette temin edecek alât ve vesaitte ihtiyaç vardırki bu tarzda yapılacak hartalar; kalıp ihzarını ve tabii makinelerinin basım zamanlarını yarıya indirir. İşte bu noksan vesaitle beynelmilî uçak hartaları arasına giren bu güzel eser Türk ilim ve fen azminin kudretine en bariz delilidir.

Bu gibi tevhidlen kullanılacak hartaların baskıları alel-umum harta işlerinde olduğu gibi olmayup yekpare hartayı

teşkil eden paftalarda boya renklerinin faslı müştereklerle o kadar farksız imtizaç etmesi lâzımdırki; birisi diğeri yanında bir yama halinde kalmasın. Binlerce nushadan ibaret olan hartanın renk ahengini temin için basım işinde ayrı bir kabiliyet ve başka bir ihtisas göstermeye ihtiyaç vardır.

Türkiye uçak hartası 1/200,000 mikyaslı hartadan fotoğrafı ile 1/1,000,000 mikyasına tahvil edildiği için tafslatı arazi mikyası nisbetinde azamî sıhhati muhafaza etmektedir.

Yollar ve yazılar; nazara çarpacak şekilde bariz işlenmiştir. Arazi kabarıntılarını gösteren münhaniler mümkün olduğu kadar girinti ve çıkıntılardan kurtarılarak bir uçağın yüksek irtifalarda görebileceği her hangi bir silsileyi harta üzerinde de aynen manzume halinde kolaylıkla tefrik edilmesi temin edilmiştir.

Bilûmum uçak hartaları konik inkişafına istinaden yapılmış olmasına rağmen Türkiye uçak hartası bon inkişaf ile yapılmıştır. Buna da sebep elde mevcut ana orjinaler bon inkişaf ile tersim edilmiş olup konik inkişafına tahvil ve tebdili bu hartanın istenilen zamanı arasına sığdırılmasına imkân bulunamamıştır. Mamafih bu şekil inkişaf ile harta kıymet fenniyesinden hiç bir şey kaybetmiş değildir.

Türkiye uçak hartası işareti mahsusa itibarile Avrupa hartalarının hemen, hemen ayıdır. Yalnız memleketin icap ettirdiği hususiyetleri ihtiva ettiren fazla ve başka işareti mahsusalar konmuşsada bu da ancak bir kaç dane olarak sayılabilir.

Bazı hükûmetler tefazulları gösteren hipsometrik tersimatı başka, başka tarzlarda yapmışlardır. Ez cümle elde mevcut bir kısım ecnebi hartaları; deniz tesviyesindene itibaren 200

rakımına kadar olan münhat araziyi; koyusundan başlayarak bir birinden farklı üç yeşil renk kademesi ile göstermişlerdir.

Bu tarzda yapılması gerçi haddizatında hartaya bir güzellik verdiği kanaati hasıl oluyorsada hartalarımızda orman mıntakalarının yeşil renkle gösterilmesi işaret mahsusamızın mecbur kıldığı bir sebeptir. Başka başka maksatlar gösteren iki yeşil rengin aynı harta üzerinde bulunması mütalâasının zorlaşmasına sebep olacağından tefazul gösteren yeşil renkten sarfınazar edilmiştir ve bu sebepten sıfır yani sahilinden 250 rakımına kadar olan mıntaka renksiz olarak terk edilmiş ve bu mıntakadan sonraki rakımları gösteren münhani araları sırasile 500, 1000, 1500 ilâh... ayrı ayrı renklerle gösterilmiştir.

Harta üzerinde açıktan başlayarak gittikçe koyulaşan bu renk guruplarının arz ettiği manzara arazi teşkilâtının bir bakışta, vaziyet, istikamet ve irtifalarını göstermeğe hizmet eder.

Münhanisiz harta münhanili bir hartaya nazaran ne derecede vuzuhsuz ise münhanili harta da hipsometrik harta yanında o kadar vuzuhsuzdur. Bu sebeptendirki bir uçağın yüksek sürati karşısında pilot veya rasdın hartasını araziye veya araziye hartasına uydurmak için zamanı az olduğundan bu darlık içerisinde kendisine seri izahat veremeyecek hartadan faide yerine zarardan başka bir şey beklenemez.

Bir tayyareci gerek uçarken gerekse uçmazdan euvel yolu üzerinde gördüğü veya göreceği vadi, dere, yol ve bilhassa çok mühim olan yükseklerin mıntaka ve istikametlerini bu harta üzerinde derhal görebileceğinden kendisi için en emin bir kılavuz olarak kabul edilebilir.

İşte zamanın mühim silâhına rehberlik eden bu kabil hartalar için bütün dünya, kara hartalarından daha çok emek ve para sarf ederek vucuda getirmektedirler. Türk fen adamları ise senelerdenberi kat edilmiş bu uzun merhaleyi (1938) senesinde eksik vasıtalarla onların kâbına vardırması ve hattâ bazılarının da üstünde göstermesi Türk ulusunun derin kabiliyet ve azmini göstermiye kâfidir.

